

# PESTI TÁRCA.

## Fővárosi képek.

Az újtéri sétány.

Pest, május 7.

Ugy beszéltek, hogy a harmincas évek elején a mai újtérrel végződő a főváros északi része, s az innen az újpéteri terjedő utcáinak még semmi nyoma sem volt. Az újtérrel az újpéteri menni — ez minden- esetre kirándulással tekintett, sokak kis utazást is véltek tenni ez által. A haladó kor megrövidítette a távolsá- gokat, rövidíti oly mértékben, a melyben tágitja a látkör.

Azon időre mi ugyan nem emlékezünk, de tisztán jut eszünkbe a homokos, sivatár, középen egy szivattyús kúttal, mely csak hosszúas zaklatás után bocsa- tott ki magából fel sípkányi zöldes vizet, a mi épen elég volt arra, hogy a peckezésben nekimelegült verünket lehűtse. A vásár útlején kívül, midőn faházakat épült város rajlott a városban: e nagy telek hatalmas metá- zásoknak, esetleg aztán deaf-szuszterinas-harcoknak volt térszínbelje, honnan nem ritkán véres fejjel, ren- deszen azonban lehántott ernyőjű sípkával, térdén elro- pedt madriggal, száraz időben is csatakos, sáros idő- ben is poros ruhával állítunk be a nagymama házában, kinek anyai gondjára s lágy fegyelmére bízott a falun lakó szülő szeretete.

Még akkor békés idők valának.

A károly-kaszárnya, s az újpéteri rengeteg udra- rain háborítatlanul lapultunk, s nem egy csász. kir. ablakot zúztunk be, a nélkül hogy számon kérték volna tőlünk. Az iskolakerülő fájból úgy is jó katonákat remélt magának a parancsnok; minek bolygatta volna hát egy ávglemezért, mely csak azért nem hasonlított két garasosra, mert a tábla nem volt kerek.

A forradalomban aztán felhagytunk a szűk órá- kénytekekhez méltatlan gyermekjátékokkal, s hereny- szeti karddal s puskával, de alapos taktikával gyakorol- tuk a katonaságot, de már nem a különféle lakatnyak ud- varain, onnan kibírtottak bennünket, hanem az újtéren, melynek stratégicus becseré teljes mértékben follogtak. A tanároknak benyújtott tizenkét ponttal — melyben

új vakáció-rendet a több szünnapot, templomok nem oltára, régebbi legelőssé kutyabőrrel, s azonkívül, a mi kiváltságot illeti, bátran hivatkozhatik az ó-testamentum szent okmányára, és, a mi a két évről is nyomósabb, pénz dolgában is „vort” ad a két vének: e két elem összeszűrődését, legalább a sétányon, nem tagadhatjuk, a mint is örvedetes tudomásul vesszük azt.

A császári kormánny, mely néhány évvel rá büsz- kűn lebegtető zászlaját a budai vár fölött, az újtérnek ezen harcias múltja nélkül is, fölsímerhető tán annak hadiönnyös voltát és soká ellenzé fakkal való beültet- sét. De elővgre, midőn a német műzának, kétszéri el- pusztulás után, ide építettek nagy faházat: jónak lá- tak legalább kívülről foglalni be azt viruló környezettel, s így erőstetők be az első csemélet az újtérnek meddő porondjába.

Sok reményünk hervadt el azóta, újak támadtak, s ismét elhullatva bíztató lombjukat, ottreszték — de az újtéri sétány évről évre mindvirulóbb lett, s nyáron a legkedveltebb gyűbhelyek egyike, s azon körülmény, hogy a város legszebb s legtehetőbb része környez, ma- gyarázza annak minden évszakban való élénkését, melyben a kereskedési forgalomnak s tagadhatatlanul a német színháznak is, nagy része van.

Az újtéri sétánynak német neve ugyan „Judenpro- menade”; de e név ellenére a sétány mégis szép, vagy tekintetbe véve az estenként ott megjelenő szépséges zsidóknak, ép ez okból szép. Mint Magyarországon ál- talán a Pesten különösen, a sajátkepi zsidófaló mindig csak a német elem volt, míg az igazi magyar, toleráns s 47-es meggyőződésének ellenére — liberalis vala min- dig, a jogegyenlőség hiányát, (mely jogegyenlőség annyit, nem tudjuk melyik félre nézve megazgyenyitőbb világra szolgáltatott alkalmat,) szeretettreméltósággal a miveltebb, s józavarsággal a szegényebb zsidók irányá- ban pótolván.

A sétányon azonban nem kiválókép háber atyánk- sái s ahánykledány fordulnak meg; a szűlőetés aristo- cratiája nem a legrosszabból éri magát Abraham bájos unokái között, kik jó izléseben s a modor finomságában vetélkednek a kiváltságos osztályok hölgyeivel, s mi- után a szűlőetés családja, ha nincs is megazgyenyít-

nos, régebbi a legelőssé kutyabőrrel, s azonkívül, a mi kiváltságot illeti, bátran hivatkozhatik az ó-testamentum szent okmányára, és, a mi a két évről is nyomósabb, pénz dolgában is „vort” ad a két vének: e két elem összeszűrődését, legalább a sétányon, nem tagadhatjuk, a mint is örvedetes tudomásul vesszük azt.

E történelmi, haitani, politikai, nemzetgazdasági s társadalmi exposé után — menjünk a sétálásra.

Néhány héttel ezelőtt, térdig érő csizmában s tér- dig érő bőrizben lubickoltunk, midőn az ut megrövidít- tése okából erre retitők utunkat.

A fagy kiengedett, s mint valami varázsütésre, az orgonák a palánok, csallit és bokor rögzezni kezdtek, s ma már dús lombzat alatt andalgunk s az orgonák libolyaszín fürteinek édes, mámorító illatára ömlök el a levegőben. Ez ugyan Bécsben is így lehetett, valamint mindenütt, hol orgona, plátán s nyárfa van előtérve; de egyetlen elégtetelünk az, hogy ez a magyar főváros- ban sincs mások.

Korán reggel, hajnali kilenc és tíz óra közt, kezdő- dik már az öntözés. Egy permetező-készlettel ellátott, vízzel töltött jármű elé lő van fogra, mely tavaly sánta volt és fakó, az idén azonban vak és pej. A szegény pára nyilván politikából lett vakká, mert a folytonos kerengésben, melyre az utak tekervényes voltánál fogva kényszerre van, kétségkívül megbolondult volna. Alig lá- pett kettőt, midőn, mint a föld, saját tengelye körül fordul meg, hogy három lépésnél odább ismét ily szí- nalmat gerjesztő pirovettét kövessen el. Mint mondják circusziselt lő; s ez valószínű is.

Mintán e múltét által a por szerezésében föl lett verre, s a zenith felé néző nap az ügyetlenségéből alpo- tyogtatott nagyobb axámú viscedőppeket telhető rövid idő alatt felszárítá, néhány beteghas, kezében a két po- hárral és zsebében a mobil átványrizzsel, kezdik az or- vostól rájok parancsolt mozgást. Ez utásokat nyomban követik a dajkák, a fiatal Pestet karban vagy kézen hur- colva, s ott, hol dajka van, nincs távol a hadik, ki a haj- tóka különbsége nélkül bízton aszmitathat arra, hogy előbbvalónak tekintik bármely omnibussz-kocsinál, ki négy, öt óráig ott húsz, mert munkája voltaképp csak a nap leszálltával kezdődik, midőn azellős vehiculumán röpti ki a vároaligotbe rándulókat. Az alkalmasságban levő dadák mellett nagy szerepet játszanak a „facér” nőcselédok is, kik ánszép ruhájokban s utóbbi szolgá- lathelyükön maguktól felold napernyővel, várják a jó

szerecsőt, kőz és sziv számára egyaránt, mert mind- kettő megoldogtalansodott. Hogy szíve hamarabb elso- gödök, kétségtelen, s e részben nagyobb szívdaságot felté- ki, jóllehet a hűsége sem aszért, sem család mind- sében nem viszi a végletet.

Es alatti dél lett. Az ebédidő serege egymást szegi a kacsakaringós utakon, a kúttal előtt s a kioszkban senki; lebegő szára alatt csak egy kőből kelt pipetkő foglalkozik néhány tojással, s a halmban előre rakott reggeli lapok fölfeletlen áfűt; egyedül a szinlapok- nak s az idegenek rovatának szentel tűztesz figyelmet, mások szembe ölenek azon mulatságos ellenmondá- s, mely leghatalmas politikai közönyünk vaszerikká s „külföld”-je közt fonál. Míg amott a tekintélyes asz- kezűt alapon kimutatja, hogy a meggyilkolt Lincoln Abraham sajátkepi csak hétköznapi legény a távolról sem vehető egybe Washingtonnal, emitt a külföldi ameri- kophil kezelője vaagyurmáni ellenállhatlansággal bi- zonyítja azt, miszerint csak a „tehetetlen higrelője” mondhatja Lincolnról, hogy nem volt nagy ember s aránylag különbsé fűt az amerikai köztársaság megala- pítójánál. Az utolsó kenyérszelettel az utolsó tojásnak fenekére szállva, mindenesetre más Abrahamon jár esse, kit, fájdalma, még eddigelő senki nem látott jónak agyon löni.

A pincérek az asztalkedővel legyezik magukat, szivaroznak, nevetkeznek, féldomagyarhatlan élceket tűzve egy arra bompolygó dívathölgy ösziályához, ki a meleg verőfényen subogja körül a kioskot, azt az egy vendéget is megirigylve, ki londresnek bodraín s a szemébe csipetett ávren köröszitő mosnyog az ócsa- bódításon.

Délután négy óráig semmi fölűdő; az ebédeltak a ebédelőndők fusója ilyenkor megszánt, s a károcsó, citromvizet szűpölők a fagyaltosok azon pontokat kö- pösik, melyek körül néhány órával később, tarka szin- vegyületben csoportosul a sajátkepi kiosk-publicum, him- a nősemen levő tárgja.

A szomszéd német színház gyalog operájának próba-, helyesebben: kiadrtó hangjának szívalmas riá- dalma, mely a dőlőlött órákban megkezdődött, még folyvást tart, míg a zenekar fűkiedlen tárgyal fűkiedlen- jea távoladgában bűbűlők azon sakk-játékra eszlyvők, melyek az első ének s egy újakiró combinatión foly- tán — hol a művészet, hol az iradalom részére látának hajlani.

A sétányról szólni s a kioszkot mellőzni, nehezebb dolog mint saját árnyékunkat átugorni; de mindamellett megkísérjük e mellőzést, mert a kioszk oly fontos s érdekes pontja a pesti társadalmi életnek, hogy azt egy külön tárcában akarjuk megvizsgálni. Míg e célra „lastunk idegeit” folhuozók, ne engedjünk a kioszk rossz erejének, mely szüntelen maga felé esel, s tegyük meg a sétát azon tárcáiról meggyőződésével, mely eredet óta tönteti ki „magasra vivő szeszvedelmő” tollunkat.

Ugyes entrechat-val kikerülve a vak lorat, mely estefele újból megkezdí peripatheticus öröngéseit, a sajátképi corsóban tornómk, melyek sodra kettős, hol a tömeg mindig találkozik s az egyesek sohasem lelik meg egymást. A bevalott a be nem valott találkák e köz helyén megjelen mindenki; mint a nyelv eltakarja a gondolatot, úgy a nyilvánosság a titkot s a legsokat-mondóbb érinkezések szálait látszólag a véletlen szövi; a sétálás csak folója az apró s nagy érdekeknek, akár a bál, melyre ráfogják hogy táncrigalom. A sétányon oly sajátságok fejlődnek ki, melyek valódi kisvárosiasságok által jellemzik a nagy várost. A padra melletti érzékeltet anyavál-vagy-apavál, éppen a parkközösség alapján, kész az ismeretség; bemutatnak, mintán néhány szó után megmondta nevedet, a feleségnek vagy a lányának; a nyár folyán meg is barátkoztak, ősz elejéig elválnaklanok vagytok, és — a bekövetkező tél felött őszinte panaszok közt — elváltak, a nélkül hogy az ismeretség folytatására folazólitanának. Már régóta tándódom e sajátságos, s a tándódesem odalyukadt ki, hogy bizonyosan a „kisebbit” fel a hibák, kihez mint nevelt emberhez, illott volna — látogatási engedélyért folamodni. Az a kérdés ugyan még nincs egészen eldöntve: az ismeretség bizonyos fokán fotografiát adni vagy kérti fel-e meg inkább a főnem emberségtudásának? De arra nézve úgy hiszem semmi kétség nem áll fenn, hogy nevelt férfiónak a meghívást várni kell. Ugy-e hogy úgy van? Őre hivatkozom, s ha ezt nekem írásban; mi több, nyomtatásban megadja, a bon tonnak s nekem igen nagy szolgálatot tett. Tegye meg hát!\*)

Azon physikai törvény, melynek folytán a nagyobb érinkezési földet nagyobb vonzerőt is gyakorol, igéző illusztrációt láli a sétányon. Sok esetben az attractio

\*) A világról sem engedjünk el az oldalra sem. Látványban és kicsinyben. Sokat beszél, semmit nem mondani. Igen is nem is. Aláírtas szolgálja. Berek.

megelőzi az érinkezést, mint ez a sétányi közönység fiatalabb részénél természetesen.

Jaj annak, ki nem rövidlátó s mindenkiel támasz. Ennek fején a kalap folytonos nyugtalanításnak van kitéve, s ha nem vagy elég szemes ember, hogy egy mozdulattal őt felé köszönj s ugyanennyi különféle színezetű „jó este!” kívánj, következő este izlésteljes menetetölözésekbe kell bonyolódnod, mik alatt újból két ismerős hölgyet „köszönetlen” hagyál magad mellett elhaladni, kik másnap fogják aszeretreméltó duxozással éreztetni veled neheztelesüket. S mire ama kétes világosság áll be, mely mintegy fátýokkal fodi el ismerődet, bajlod tatopotnyára hágott, s udvariaságod kinpadra feszül.

Ebből láthatja ön, hogy itt egy a ugyanazon közönység találkozik, melynek nagy és kicsi tagjai iránt kötelezettségeink vannak.

A tell-s a félvér toletté itt hajítja ibolyáit, basszrózáit. Noha teljes de azért karcos alakok, noha fekete de azért szelíd, s noha kék de azért tözes szemek lebegnek el mellett, s ejük meg gyarló szivedet bűzös világokkal. A hajzat, mely előbbi években hűsögesen tapadt a halántékhoz és homlokhoz, bájos rendtelenségben hullámszik alá a gömpölyű vállra és könnyű fogatú derékra. —

— Hát ez az a pesti sétány? Kérde ön. Újságot mond ezzel? Avagy specialitást? Hát sem tudom én s nem tudják-e az ön olvasóim, hogy milyennek a pesti nők? Hogy nyáron ott is zöldes a fák s esznek az emberek fagyaltot s isznak citromos vizet? Hogy a dajka aszereti a katonát? Hogy a német színházban csak oly rosszul énekelnek mint a nemzetiben? Tant de bruit pour une promenade?

— Uram, ön szerkesztő látára különös fölfogásnak bódol. Ezeket Kérdési jogában van ugyan közönségének, de ontól egy kis elnézést vártam; mert hisz ön tudja legjobban, mily keserves dolog az, mikor az embernek négyszer havonként kell tárcáikkal s nincs miről.

— Kérem, ne hivatkozzék rám. Én, kit a politikai gondok, szerkesztési nyavalyák, a haute politique és — uborka-saison...

— Édes szerkesztőm, ne felejtse meg a dolgot. Jövőre jobbat s eszembet, de most — a sötét a sétátérre.

Nád a, Késztő.

## Lincoln haláláról

a kölni újság érdekes részleteket hoz egy szemtanútól. „Midőn a színházba léptem — írja ő — már falladásig meglett, s alig tudtam az első emeleten egy álló helyeszkére szert tenni, melyet természetesen kíváncsiságtól szótörőre, az elnök páholyával szemközt választottam. Az elnök páholy az első emelet baloldalián van, s ez este folyókókkal volt földlaxítva. Mint később értesültem, két részről áll, de a középfal eltávolításával egygyé tehető; ez este a középfal hiányzott. Mintegy 8 óra 30 perc lehetett, midőn a színházban megjelentem, s darab már elkezdett, s az elnök páholyban több urat és hölgyet láttam, azokat egyenruhában, ezeket divatosan, de nem föltűnőleg öltözve. Lincoln tiszta feketébe volt öltözve, s karját könnyedén a párkányzatra támasztva nagy figyelemmel kísérte az előadást. Ha a közönység hangosan kacagott, egy-egy pillantást vetett rá; közben maga is néhány rövid megjegyzést tén a nézőkhöz fordulva, kik még szórakoztatottabbnak látszóan az elnökkel. Két folvonás rendszeren folyt le; a második folvonás után közben a színház baloldalián némi mozgalom támadt, mivel egy ember az elnöki páholy felé törekedett, s mi a szűfolt tömegben körösztrál nem kis foladat volt. Nekünk ez eset ép oly korvessé tñnt föl mint másoknak, s miután a folvonás-közökben a zaj, tolongás, lökdösés atb. általános volt. A 3. folv. kezdetén a baloldali elcsönösödött, midőn a folv. közepén hirtelen egy pistoly-lövés csattant el. Önkénytelenül aszeretkédoltam s a szinpadra pilanték, mely azonban áres volt. De csak pillanatig. A lövés után néhány perccel egy erős testalkatú ember, fénylő tárgyat tartva kezében ugrott a szinpadra, térdre bukott, de csakhamar talpon tértett ismét a földi módjára gestikulálva kiáltá: Sic semper tyrannis, aztán jobbra a kuliassák közzé tñnt el. A színházban némaság uralkodott, azt hírvék, a jelenet a darabhoz tartozik, míg egy későbbbejött kiáltás a valóságot föl nem fedezte. Iaszoný zaj és izgalom támadt, s ordítás: fogjátok meg, akasztátok föl, le a gazemberrel, rohanjátok meg a színházat, segítséget az elnöknek atb. Ez alatt egy hordaszkéfélet hoztak, s az elnököt a színházal szemközi Ulka-házba vitték. Egy pillantást vetők arcára; halvány de nyugodt volt az, s azonnai fáradtan lecsukta. Midőn Lincoln aszonny életelen ájultan elaszállyint kénszűlték, egy rémisztő hír: Seward megöletett, oly zavart idézett elő, hogy az ár engem is magával ra-

gadtott. Soha se láttam annyit megletti, komoly embert könyezni és átkozódni, mint ez este. Fájdalmas feszültséggel s zavarosfótt lélekzettel kelték az elnök hollyetéről szőő híreket, s ha valaki kitépett s a tömeget kérte hogy csönökén legyen — csak antógást és elnyomott zokogást éreztett hallani. Egy részegot, ki énekelve akart a ház előtt elhaladni, levertek, s ez éjjel Washingtonban talán egy ember se hűnyta le szemét.

Szombaton reggel 7 óra 20 perccel terjedt el a hír, hogy Lincoln meghalt, és a hír, fájdalom — való volt!

A szabadság eszméje nagy mártírjának végórát csendeseke valának. Kimúlása könnyű volt, a haláltusa legkisebb jele nélkül, s halála csak azzal nyilatkozott, hogy megazúnt lélekzen. Szemei nem záródtak le, a jobb egész nyilva maradt, a Field Móró nyomta le.

Lincoln aszonny erőszakokkal kellett a hullától eltávolítani; midőn kocsiba áttették s a Ford-színház mellett elvívák, folkiáltá: Oh ez iszonyú ház, oh a borzasztó ház! A hullát a szövetségi lobogóba burkolva a fehére háza vívák, hol bebalzsamozták s azon ruhába öltöztetve, melyet Lincoln inaugurációjá alkalmával viselt — kiállíták.

Az elhunyt elnök életének utolsó napjáról a Kóvetkezőket írhatom önnek: Lincoln kapitány nagy-pénteken apjáról reggelizett s részleteket beszélt el neki Lee átadásáról, minthogy ép akkor érkezett onnét. Később Colfax és Hale urakat fogadta, 11 órakor pedig Grant tñnek jelenlétében kabineti álést tartott, melyen a conföderáltak amnestiája fogott szónógen.

Este Colfax ur újra meglátogatta az elhunytat. Ashmann Massachusettából szintén ott volt. Az elnök richmondi utjáról beszélt, s midőn mondák, hogy Északon nagyon aggódtak távolléte alatt, nehogy áruló kéz áldozata legyen, — mosolyogva felelé: Valóban, ha má elnök ment volna hasonló körülmények között Richmondba, én is nyugtalan leendtettem, de nekem tñtől az kelle tartanom.

Az elnök a végzetes estén nagyon kellettlenül ment színházba, s azért fölőrával később is ért oda, mint rendszeren szokott.

„Menjünk, mondá végre, hűre fulott, hogy jörök nem akarom, hogy a közönseg várakozásában csatlódjék.

Az ajtóban még egyszer megállapodott és mondá Colfax, ne feledje ön, ha a bányaáldakakán megkörsztrál, indatni a néppel, s mi őnsék reggel mondák fejlődésére vonatkozólag, ha a báke helyreáll. Majd tá-